

УДК 633.11:631.52:631.95

Адаптивність селекційного матеріалу пшениці м'якої озимої в різних агроекологічних умовах

О. А. Дубова^{1*}, О. А. Зінченко², А. М. Чайка¹, О. В. Змієвський¹

¹Білоцерківська дослідно-селекційна станція Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН, вул. Центральна, 1, с. Мала Вільшанка, Білоцерківський р-н, Київська обл., Україна, 09175,

*e-mail: dubova7oksana@gmail.com

²Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН, вул. Клінічна, 25, м. Київ, 03110, Україна

Мета. Визначити адаптивність генотипів пшениці м'якої озимої до дії стресових факторів середовища шляхом їх селекційного оцінювання в різних агроекологічних умовах. **Методи.** Дослідження проводили у 2023–2025 рр. на Білоцерківській дослідно-селекційній станції МП ім. В. М. Ремесла НААН (Правобережний Лісостеп України). Ґрунтові умови представлені чорноземом типовим малогумусним, клімат – помірно континентальний із нестійким зволоженням. Матеріалом слугували 47 селекційних номерів пшениці м'якої озимої, відібраних за результатами попереднього сортовипробування. Контроль – сорти 'Перлина лісостепу' та 'Лісова пісня'. Дослідження проводили у конкурсному сортовипробуванні за двома попередниками (горох і сидеральний пар) із використанням загальноприйнятих методик. Оцінювали врожайність, стійкість до вилягання та збудників основних хвороб, а також параметри адаптивної здатності. **Результати.** Погодні умови 2023–2025 рр. характеризувалися значною контрастністю за температурою та вологозабезпеченням, що забезпечило ефективний селекційний фон. Середня врожайність зерна коливалася від 5,6 до 8,6 т/га залежно від року та попередника. Виділені гено-

типи стабільно перевищували середній стандарт на 0,5–1,8 т/га та характеризувалися високою стійкістю проти вилягання (7–9 балів), а також підвищеною толерантністю проти борошнистої роси, жовтої та бурої іржі й фузаріозу колоса. За параметрами адаптивності встановлено оптимальне поєднання стабільності та продуктивності: коефіцієнт регресії ($bi = 0,9\text{--}1,1$) свідчив про різний рівень екологічної пластичності, а низькі значення варіанс стабільності ($Sdi^2 = 3,2\text{--}4,7$) – про стабільне проявлення ознаки врожайності в різних умовах. Показники гомеостатичності ($Hom = 23\text{--}25$) та селекційної цінності ($Sc = 3,9\text{--}4,6$) підтвердили високий рівень адаптивності досліджених генотипів. Найбільш стабільними та продуктивними виявилися селекційні номери СН10 ('Перлина лісостепу' / 'Зерноградка 11'), СН14 ('Ятрань 60' / 'Перлина лісостепу' // 'Щедра нива'), СН44 ('Наталка' / 'Елегія') і СН47 ('Миронівська 35' / 'Олеся'), які поєднували високу врожайність, екологічну стійкість і стабільність прояву господарсько цінних ознак у різних агро-екологічних умовах. **Висновки.** Використання контрастних агроекологічних умов – різних за погодними факторами років і попередників – є ефективним підходом для оцінювання та добору адаптивних генотипів пшениці м'якої озимої. Виділені селекційні номери доцільно рекомендувати для подальшого селекційного опрацювання та передання на кваліфікаційну експертизу.

Ключові слова: *Triticum aestivum* L.; селекційні номери; адаптивність; агроекологічні чинники; екологічна пластичність; стабільність; урожайність; попередники; стійкість проти хвороб; стійкість проти вилягання.

Oksana Dubova

<https://orcid.org/0009-0008-4716-739X>

Olesia Zinchenko

<https://orcid.org/0000-0002-1381-8659>

Oleh Zmievskiy

<https://orcid.org/0009-0004-2743-1131>

Anatolii Chaika

<https://orcid.org/0009-0007-8045-1109>